

ALGEMEENE STAATSPARTIJ

In de periode 1913-1921 baarde de **Algemeene Staatspartij** (ASP) enig opzien door haar pleidooien voor een duidelijker regeling van de troonsopvolging én door de activiteiten van de schrijver Frederik van Eeden in de partij.

De ‘Algemeene Staatspartij tot behartiging van de belangen van het Nederlandsche volk’, zoals deze partij voluit heet, werd in 1913 door een aantal Amsterdamse middenstanders opgericht. De partij beschouwde zichzelf, zo schreef een van de oprichters, als de vertegenwoordiger van de ‘kleurloze middenstof’. Daaronder verstond de ASP de nog niet door een van de politieke partijen ‘gekoloniseerde’ Nederlanders, die machteloos vanaf de zijlijn toekeken naar wat de partij zag als ‘het guichelspel, de draai-ommetjes, de slinksche streken, het gekonkel, de corruptie der partijpolitiek’. Hiertegenover stelde de ASP een politiek die slechts ‘het algemeen belang’ voor ogen zou staan, het belang van het ongedeelde Nederlandse volk. ‘Samenwerking van allen in het belang van het algemeen’, dat was volgens de partij het enige redmiddel voor een in haar ogen verarmde en verdeelde natie.

In de eerste jaren van haar bestaan voerde de partij met haar orgaan *De Staatsburger* een met veel anti-Duitse sentimenten omklede campagne om de troonsopvolging duidelijker in de wet geregeld te krijgen. Hiermee wilde de partij voorkomen dat de Nederlandse monarchie in Duitse handen zou vallen. Daarnaast richtten de ASP'ers hun aandacht bovenal op de belangen van de middenstand, een beroepsgroep die volgens de partij het grootste deel van ‘de kleurloze middenstof’ uitmaakte. Veel succes had de ASP vooralsnog niet. Het ledental bleef de eerste drie jaren beneden de honderd steken. Ook de campagne van de partij bij de verkiezingen voor de gemeenteraad van Amsterdam in 1915 ten gunste van de middenstandskandidaten L. Duykers en C.H. van der Velden leidde tot niets. Beide kandidaten bleven, ondanks de steun van de ASP, onder de kiesdrempel.

Waarschijnlijk als gevolg van het lage ledental, het geringe politieke succes en de gebrekkige aandacht in de media verlegde de partij in 1916 onder leiding van Hendrik Egberink haar koers. Egberink slaagde er kort na zijn aantreden in een opmerkelijk nieuw gezicht in de partij te lokken: de schrijver Frederik van Eeden. Onder Van Eeden zou de ASP meer de nadruk gaan leggen op sociaal-economische problematiek, en op de noodzaak van hervormingen in het grootgrondbezit. De aanwezigheid van de schrijver zorgde voor veel media-aandacht en voor een flinke toename van het ledental. Veel van deze nieuwe leden hadden echter niet zozeer een middenstandsachtergrond, maar waren afkomstig uit de grondhervormingsbeweging of uit theosofische hoek.

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1917 zou Van Eeden namens de ASP kandidaat staan op de lijst van de Actie tegen de Aanhangige Grondwetsherziening (ATAG), een ad hoc organisatie die zich tegen de invoering van de evenredige vertegenwoordiging keerde. Geen van de ATAG-kandidaten slaagde er in een zetel te behalen.

Een jaar later kreeg de ASP een herkansing, nu onder het systeem van evenredige vertegenwoordiging. Lijsttrekker was ditmaal de landbouwkundige Zeno Kamerling. De partij voerde een redelijk uitgebreide campagne, waarin Van Eeden wederom als grote stemmentrekker naar voren werd geschoven. Namens de partij hield de schrijver in verschillende steden spreekbeurten, waarin hij zaken als de noodzaak tot veranderingen in de grondpolitiek en het verband tussen politiek en literatuur aan de orde stelde. Ondanks de aandacht die Van Eedens campagne in de pers trok, slaagde de ASP er net niet in om een zetel te behalen. Met 6711 stemmen (0.5%) kwam de partij slechts enkele stemmen tekort om in aanmerking te komen voor een restzetel.

De teleurstellende verkiezingsuitslag was voor de partij het begin van het einde. In de woelige novemberdagen van 1918 nam de ASP nog wel het voortouw bij de vorming van een Comité van Actie tegen het Revolutiegevaar, waarbij verschillende kleine partijen zich aansloten. Maar in 1919 ging het snel bergafwaarts met de partij. Steeds meer prominente partijleden verlieten de partij in dat jaar, waaronder Kamerling en Van Eeden. Kamerling vertrok naar Nederlands-Indië, om later op te duiken in de **Democratische Partij** van J.E. Heeres. Van Eeden verliet de partij nadat de door hem gewenste fusie van de ASP met de **Grondpartij** geen doorgang vond.

Naast deze personele aderlating werd de ASP gedurende vrijwel het gehele jaar 1919 lamgelegd door allerlei conflicten tussen partijtop en verschillende afdelingen. Onder leiding van G.J. Wychgel sloten veel leden zich aan bij de Amsterdamsche Neutrale Partij (later **Neutraal Blok aller Middenstanders**), een typische middenstandspartij. Ten slotte had de uitgebreide campagne van 1918

de partij financieel uitgeput: in 1919 moest de uitgave van *De Staatsburger* dan ook gestaakt worden. In 1921 sloten de laatste resten van de ASP zich aan bij de dat jaar opgerichte Vrijheidsbond. Binnen deze conservatief-liberale fusiepartij was de invloed van de ASP bijzonder klein.